

BOKONICS-KRAMLIK Márta

: doktorandusz, Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Szentendre

: marti.kramlik@gmail.com

SEBESÜLT A CSALÁDBAN

Az első világháború mint a család életét és működését befolyásoló külső tényező – Társadalmi felelősségvállalás és érzékenyítés egy múzeumpedagógiai foglalkozáson keresztül

Wounded Family Member

World War I as an External Factor Affecting Family Life – Acceptance of Social Responsibility and Sensitization Through Museum-pedagogical Work

Ranjenik u porodici

Prvi svetski rat kao spoljni faktor koji utiče na porodični život – Prihvatanje društvene odgovornosti i senzibilizacija kroz muzejsko-pedagoški rad

A szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeum kiemelten fontos feladatának tartja a társadalmi felelősségvállalást. Ismeretátadási programjaink során a szemléletformálás, érzékenyítés, hasznos, praktikus tudás átadása a cél. Az első világháború korszakát felidéző múzeumpedagógiai foglalkozásunkon a valaha élt Kántás család életét elevenítjük meg, a család egykori lakóházában, eredeti, korhű dokumentumok, eszközök segítségével. A hitelesen berendezett múzeumi enteriőrt, vagyis Kántásék szobáit a személyes narratíva alkalmazása szólaltatja meg igazán – ezen keresztül tudunk párbeszédet, interaktivitást generálni. Vajon milyen lehetett száz évvel ezelőtt a családi munkamegosztás? Hogyan változott meg mindannyiuk élete, mikor az édesapa sebesülten tért haza a frontról? A fenti kérdések mentén bontjuk ki a család mindennapjait, és miközben a diákok saját maguk fogalmazzák meg a választ az említett kérdésekre, megtanulják sérült embertársaikat elfogadni és a társadalom részeként tekinteni rájuk.

Kulcsszavak: múzeum, pedagógia, gyerekek tanítása, sebesült, első világháború, család

Tanulmányom célja, hogy egy konkrét múzeumpedagógiai foglalkozás példáján keresztül bemutassam azt, hogy a múzeumoknak, mint a kultúra-közvetítés intézményrendszerében vezető szerepet betöltő helyeknek a törvényileg szabályozott és előírt fizikai és információs akadálymentesítésen túl milyen lehetőségei vannak a társadalmi felelősségvállalás területén.

A megvalósult múzeumpedagógiai foglalkozás helyszíne a szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeum (továbbiakban SZNM). A Múzeumban működő Ismeretátadási Osztály koncepciójának megfelelően kijánlott programjaink szorosan összekapcsolódnak a kiállítási egységekkel, éppen ezért mindenképp szükségesnek találom, hogy néhány mondatban ismertessem magát az intézményt. Az SZNM 2017-ben ünnepelte megalakulásának 50 éves évfordulóját (1967-ben a budapesti Néprajzi Múzeum Falumúzeum Osztályaként jött létre, majd később, 1972-ben már mint önálló, országos múzeum működött). Ez alatt az eltelt közel félszáz év alatt a Múzeum koncepciója, küldetésstudata szemléletváltáson ment keresztül. Míg alakulásakor a műemlék/muzeális értékű építészeti emlékek megőrzése és bemutatása volt az elsődleges cél, vagyis népi építészeti múzeumként tekinthetünk vissza rá, addig mára sokkal inkább nevezhetjük társadalmi, életmód-, sőt akár szolidáris múzeumnak. A múzeumról, mint a közös emlékezet és a társadalom önismeretének intézményéről ekképpen írt Takács Imre, a Szépművészeti Múzeum egykori főigazgatója: „A magyar társadalom nyitott arra, hogy belenézzen saját múltjának tükrébe, ami bizonyosan nem csak a középkor századaira igaz.” A XX. századi történelem tisztázásának és múzeumi keretek közt történő kibontásának „eredménye az objektív szembesülés megrázó és felemelő, alapvetően individuális élménye, amely azonban folyamatosan társadalmi méretűvé szélesedik, új felfogáshoz, közmegállapodáshoz és pozitív, elfogadó mentalitáshoz vezet” (TAKÁCS 2012). A Szabadtéri Néprajzi Múzeum az elmúlt évek során tudatosan törekedett arra, hogy eleget tegyen a jelentkező társadalmi igénynek, és aktívan szerepet vállaljon a nagy történelmi kataklizmák kibeszélésében. A Múzeumnak célja, hogy a társadalmi párbeszéd színtere legyen, és reagáljon a társadalmi kérdésekre, intergenerációs kihívásokra, a többségi és kisebbségi társadalom együttélésére, mikro- és makroszintű történelmi és a jelenkort érintő folyamatokra, különös tekintettel a XX. század változásaira. Az SZNM honlapján megfogalmazott küldetésnyilatkozat szerint: „Kiállításain, kiadványain, ismeretátadási és szabadidős programjain keresztül a tárgyi emlékek, az életmód és a szokások bemutatásával, elméleti ismeretek és a mindennapi életben hasznosítható gyakorlati tudás közvetítésével segíti a népi hagyományok jobb megértését, hozzájárul a magyar kultúra hazai és nemzetközi szintű népszerűsítéséhez.” A mintegy 60 hektáron elterülő intézmény több mint

300 épülete 8 tájegységbe rendezve reprezentálja főként az 1900-as évekbeli magyarországi életmódot. Fontos hangsúlyoznunk, hogy a Múzeum nem csupán a magyarok kultúráját hivatott bemutatni. Annak érdekében, hogy minél teljesebb képet kapjunk, igyekszünk megjeleníteni az adott vidékre jellemző minden vallási és etnikai csoportot, a különböző társadalmi rétegeket, hiszen a korabeli Magyarország képe is így válik értelmezhetővé és hitelessé. Az épületekben kialakított enteriőrökkel a steril, muzealizált kiállítási egységek helyett azt az érzetet próbáljuk meg közvetíteni, mintha a valaha ott élő család épp csak kilépett volna a helyiségből. A bizonyos szituációknak (például lakodalom, disznótor, perecsütés, lefekvéshez való készülődés stb.) megfelelően elrendezett tárgyakat így kontextusba helyeztük, ezáltal a látogatók a berendezés elemeiből olvashatnak, önállóan értelmezhetik azokat. „Elemezhető a színház, mint múzeumi paradigma alkalmazása is. A szcenírozás helyzetekbe, jelenetekbe rendezés, kontextusba emelés, zárt terű kiállítások módszertani paradigmája, ahol a tárgyakhoz tartozó szövegeket, információkat és a kiállítás történetét térre fordítja a kurátor” (NAGYNÉ BATÁRI 2014: 13). Hogyan tud még élőbbé válni egy enteriőr? A hozzá kapcsolt feliratokon, videókon és hangeffektusokon túl természetesen magától az emberektől. Az enteriőrök értelmezésében és életre keltésében nagy szerepet játszanak a Múzeum interpretátorai, hagyományőrei. Az SZNM területén jelenleg 17 ún. élő múzeumi helyszín várja a látogatókat, ahol a hagyományörök segítségével tevékenyen ismerhetik meg a múlt egy-egy szeletét. A nyári nyitvatartási időben hétfévente pedig már két tájegységünkben az Élő történelem program keretében színészek és múzeumpedagógusok keltik életre E/I interpretációval a házak egykori lakóit.

Fontos hangsúlyozni, hogy a múzeumi ismeretátadás lényege nem survival elemek nosztalgikus hangulatú továbbéltetése egyfajta kulturális csökevényekként, hanem, hogy a múltból olyan tudásalapot emeljünk át, ami a jelenben is funkcionál és hasznos lehet. Ez a gondolat adja a gerincét múzeumpedagógiai foglalkozásainknak. Mintegy 20 ismeretátadási programot kínálunk, melyek igazodnak a résztvevők életkori sajátosságaihoz, szabadtéri múzeum lévén az évszakok adta természeti változásokhoz, az évkörhöz és értelemszerűen a Múzeum tematikájához. Mint minden közgyűjteményi és kulturális intézmény fennmaradási stratégiájának alapvető feltétele, úgy az SZNM-nek és ezen belül az Ismeretátadási Osztályának is érdeke és kötelessége, hogy figyelemmel kövesse a változó társadalmi és látogatói igényeket. Ezért jön létre egyre több edutainment (Edutainment = educationalentertainment). Ez az élmény alapú múzeumi kiállítás és ismeretátadási program. Az edutainment fogalma magyarul szórakozva tanulásként értelmezhető leginkább, vagyis egyfajta informális tanulási helyzetet jelent, ahol

a részt vevő múzeumlátogató kreatív, kommunikatív és kooperatív módszerekkel sokkal inkább felszínre hozhatja saját gondolatait, ezáltal pedig motivál a további (akár formális) ismeretszerzésre – ezzel szemben az iskolai formális oktatásban felülről jövő szabályozottság miatt általában ez nem valósul meg (EGYED 2012: 72). Igyekszünk párbeszédet kezdeményezni, valamilyen aktivitásra ösztönözni a látogatót, hogy az a kiállításban bemutatott múltat személyes tapasztalatain keresztül tudja értelmezni a jelenben (GYÖRGY 2003: 12–13). Mitől válik érdekessé egy gyermek szemében a múlt? Attól, hogy különbségeket és párhuzamokat keresünk a jelen és múlt között, majd pedig ezekből ő maga vonhat le következtetéseket, tanulságokat. A múzeumpedagógiai foglalkozás komplexitása miatt számos tantárgyi kapcsolódással bír, természetesen korosztály szerint más-más elemre helyezük a hangsúlyt. Mindez az alábbi tantárgyakhoz köthető: hon- és népismeret, néprajz, történelem, környezetismeret, biológia, földrajz, fizika, kémia, matematika, ének-zene, testnevelés. Egy-egy ismeretátadási foglalkozás kidolgozásakor fontos, hogy a kerettantervhez való kapcsolódás mellett a fiatalok generációs és életkori sajátosságaira egyaránt reagáljunk. A felnövekvő Z, Új csendes/Alfa generációk tagjainak eltérő attitűdje megköveteli a foglalkozások rugalmasságát, hogy igazodhassunk igényeikhez (DUGA 2013). Ezekre a fiatalokra jellemző a multitasking, vagyis képesek megosztott figyelemmel dolgozni, egyszerre több mindent csinálni, egyaránt jellemző rájuk a digitális eszközök folyamatos használata, ugyanakkor, míg a Z generáció tagjai jelentős mozgásigénnyel bírnak, ez az Új csendes/Alfa generációra már kevésbé igaz. Problémamegoldó képességük is eltér az őket megelőző X, Y generációétól: a kérdésekre egyre kevésbé várják a választ a felnőttektől, tanáraiktól, sokkal inkább szeretik önállóan, vagy kortársaikkal közösen megoldani a felmerülő problémákat. Ezért az ismeretátadási programok során igyekszünk kerülni a frontális, rossz értelemben vett didaktikus oktatási módszereket, helyette arra bátorítjuk a részt vevő diákokat, hogy saját, kreatív feladatmegoldó kompetenciáikat használják. Múzeumpedagógiai programjaink sikerességét jelzi, hogy a tavalyi év során megközelítőleg 28 000 fő vett részt megrendelt foglalkozásainkon. Ez a létszám nemzetközi viszonylatban is kiemelkedően magasnak számít.

Egyik legnépszerűbb programunk a *Munkák a házban és a ház körül* címet viseli. Erre a foglalkozásra 231 alkalommal érkezett hozzánk csoport 2017-ben. A megnövekedett igény generálta magas foglalkozásszám miatt döntöttünk úgy, hogy két múzeumi helyszínt is biztosítunk a foglalkozás számára. Az egyik helyszín a Nyugat-Dunántúl tájegység Vöcköndi lakóháza, a másik pedig a Bakony, Balaton-felvidék tájegységben található Kádártai porta. Egy-egy épület múzeumba való áttelepítésekor vagy rekonstruk-

cióban/másolatban való megjelenítésekor muzeológusként arra törekszünk, hogy minél alaposabb családkutatást végezzünk a valaha ott éltekkel kapcsolatban, illetve a később a kiállításba kerülő tárgyakhoz is lehetőleg minél több személyes történetet próbáljunk gyűjteni. Egy tárgy értékét már nem unikalitása vagy az általa nyújtott esztétikai élmény szabja meg, hanem attól válik értékessé és érdekessé, hogy milyen információ kapcsolódik hozzá, és ez a későbbiek során miként prezentálható.

A továbbiakban a *Munkák a házban és a ház körül* múzeumpedagógiai foglalkozás általam kidolgozott kádártai helyszínre való adaptációját szeretném részletesen ismertetni és ezen a konkrét példán keresztül megmutatni, miként lehetséges eltérő társadalmi háttérrel rendelkező, különböző korosztályokhoz tartozó látogatóknak interpretálni az első világháború következményeit, és hogyan tudjuk egy hadirokkant katona és családjának történetével érzékenyíteni a programon résztvevőket. A mai embereknek igénye, hogy a múlt nagy társadalmi megrázkódtatásairól minél többet megtudhassanak, azokat feldolgozhassák. A Szabadtéri Néprajzi Múzeum a társadalmi felelősségvállalása során ennek teret enged, és párbeszédet indukál a látogatókkal. Az I. világháború egy olyan mértékű kataklizma volt, amely minden magyar családot közvetve vagy közvetlenül, de érintett. A látogatók számára leginkább akkor tud megelevenedni egy kiállítás és annak tartalma, ha azokhoz valós személyeket is tudnak kapcsolni, ezáltal pedig egyben hiteles korpépet is rajzolunk. A tapasztalat azt mutatja, hogy a látogatók sokkal könnyebben megszólíthatók, bevonhatók, valamint a figyelmük is tovább fenntartható egy téma iránt, ha csupán statisztikai adatok és számokba oltott történelmi események helyett valós személyek sorsával ismerkedhetnek meg. Ahhoz, hogy egy-egy témát hitelesen dolgozhassunk fel, és a látogatók számára a múlt a jelenben is értelmezhető maradjon, rengeteg előzetes néprajzi kutatásra van szükségünk. Ennek kiemelten fontos részét képezik a családcentrikus kutatások, hiszen a család egy időben folyamatosan, rugalmasan változó entitás. A család a társadalom alapegységét képezi, amely organikusan képes követni a makrofolyamatok változásait, így a család szerkezetében bekövetkezett változások képesek reprezentálni a makroszinten végbemenő változásokat is. A családkutatáshoz különböző típusú forrásokat használhatunk, mint például hivatalos okiratokat, személyes leveleket, emlékiratokat, anyakönyveket és elmesélt történeteket.

A program időtartama maximum 80 perc, ez a korosztályi összetétel és speciális nevelési igények függvényében módosulhat. Minden korosztály számára elérhető, vagyis óvodástól a felsőoktatásban résztvevőig mindenkinek ajánljuk. A foglalkozás helyszíne a Múzeum Bakony, Balaton-felvidék tájegységének kádártai portája. Az eredeti, áttelepített lakóház egyko-

ri tulajdonosa a Kántás család volt. A többszattú lakóház szoba – füstös konyha – kamra – istálló – pajta – szekérszín alaprajzú, kőből épült, melynek első két helyisége előtt lopott tornácot alakítottak ki. Minden helyiség az udvarról nyílik. Az enteriőr az első világháború utáni, 1920-as éveket idézi, mikor egy négytagú református család lakta a házat. A lakóház hátsó traktusaival szemben helyezkedik el a szintén kőfalú disznóól, e mellett áll a fából épült hidas (lábás disznóól), a disznóólak tetején került kialakításra a tyúkól. A portát hátul keresztben a kőkerítés folytatásaként épült méhes zárja le.

Miután megérkezik egy csoport a foglalkozásra, először is tisztázzuk, hová érkeztek, mi is a Skanzen. A tapasztalatunk azt mutatja, hogy ezt a néhány percet felölelő általános bevezetőt egyik ismeretátadási program előtt sem mulaszthatjuk el, mert (bár múzeumpedagógusként számomra is minden alkalommal meglepő, de) a diákok sokszor nincsenek tisztában azzal, hogy az SZNM egy szabadtéri múzeum, nem pedig egy „helyben konzervált falu” és nem is egy „színházi vagy filmes kulissza”. A fogalmak tisztázása (mi a múzeum?; mi a feladata?; miket és miért gyűjt?; hogyan kerülnek ide a tárgyak és az épületek? stb.) jó alkalmat szolgáltat arra, hogy a gyerekekben is tudatosodjon, hogy hiteles helyen vannak. Nagyon fontos, hogy a foglalkozás során már a bevezető se egy frontális előadás legyen, vagyis ne alakuljon ki az a helyzet, hogy a múzeumpedagógus előad egy kismonológót, a diákok pedig csendben hallgatják. Ehelyett rávezető kérdésekkel, párbeszédet kialakítva fedeztetjük fel a környezetet. Miután tisztáztuk az alapvető fogalmakat, a foglalkozás menetében a következő lépés, hogy a portán található lakóházat és melléképületeket kívülről megfigyelve állapítsanak meg tényeket a diákok. Miből építkeztek? A kerítés és a ház falazatából látszik, hogy ezen a vidéken, vagyis a Balaton-felvidéken elsősorban a kőépítkezés volt a legmeghatározóbb, a ház tetején pedig zsúpfedés van. Vajon miből élt a család, aki itt lakott? A melléképületek (disznóól, méhes, istálló) elárulják, hogy jószágot tartottak, a falnak támasztott mezőgazdasági eszközök (kapa, kasza) pedig azt sugallják, hogy földműveléssel is foglalkoztak – tehát önellátó gazdálkodást folytattak. A portán található épületek méretéből pedig az is kiderül a diákok számára, hogy egy szegény család lakhatott itt. Ezeket az információkat a gyerekek önmaguk gyűjtik össze és osztják meg egymással, csupán a látottak alapján, a múzeumpedagógus kérdései által irányítva, segítve. Mennyi mindent megtudtunk már erről a családról, pedig még be sem mentünk a házba! A foglalkozáson résztvevők ekkor már elkezdnek érdeklődni a konkrét család és annak tagjai iránt.

A következő lépés, hogy bemegyünk az épület egyetlen szobájába, ahol arra kérjük a tanulókat, hogy üljenek le, és nézzenek alaposan körül. Már az

is információforrás, hogy bemegyünk valahová, a térérzet, a fényviszonyok, szagok, illatok, mind stimulálják a különböző érzékszerveket, és hozzásegítik a részt vevő gyerekeket ahhoz, hogy fenntartsák a figyelmüket, érdeklődésüket. A foglalkozásvezető irányításával egy-egy tárgyból kiindulva bontjuk ki általánosságban a korabeli életmódot, a személyes tárgyakon keresztül pedig a konkrét családot is megismerjük. Ma egy középosztálybeli átlag magyar család 5–10 helyiséges lakásban/házban él – a kádártai lakóház szobájában lévő berendezést, bútorokat (ágyak, asztal, sarokpad, rakott tűzhely stb.) megvizsgálva tisztázzuk a szoba összetett funkcióját (felnőtt- és gyerekháló, étkező, nappali, főzőkonyha stb. egyben). Felmerül a kérdés, vajon hány tagú család lakhatott itt? A diákok szeme hamar felfedezi a falon lévő műtermi családi fotót a Kántás családról, ahol az édesapa, Kántás Sándor, az édesanya, Zsófi és két kislányuk, Lídia és Zsófia láthatóak (Családi fénykép, az SZNM tulajdona: ltsz. 1975.21.70.). A gyerekekkel közösen megbeszéljük, milyen is lehetett annak idején a családi munkamegosztás. Mi lehetett egy családban a feladata anno egy nőnek? Takarítás, sütés-főzés, gyereknevelés – sorolják a diákok. És mi lehetett a dolga egy férfinak? Földművelés, állatok gondozása, favágás. És a gyerekek? – teszi fel a kérdést a múzeumpedagógus? Segítettek a szülőknek, lányok az anyjuknak, fiúk az apjuknak – általában ezt a feleletet kapjuk. A családot ábrázoló fénykép mellett azonban számos más fotó is található az enteriőrben (portrék, esküvői kép), így például katonaképek is. Kántáséknál a házasságkötés évében, 1911-ben megszületik első gyermekük, Zsófia. A második gyermek, Lídia, 1921-ben születik, miután az édesapa leszerel és ismét tartósan otthon, Kádártán él. Azonban Lídia 1926-ban meghal. Érdekesség a családtól felgyűjtött családi fotó, ami Lídia halála után készült, a képre egy korábbi fényképből kivágva őt is beragasztották. Ennek kapcsán a XX. század elején még jelentősnek mondható csecsemő- és gyermekhalandóságról is beszélhetünk, valamint arról, hogy az egyes családtagok elvesztését miként tudta feldolgozni a kor embere. A halálhoz kötődő folklór Lídia kapcsán tud megjelenni. Az ágyak fölött pedig két nagyméretű keretezett katonaemlék, az egyiken „Emlékkép az 1914 1915.-évi Dicsőséges hadjáratról.” felirattal. (Katonaemlékek, az SZNM tulajdona: ltsz. 1996.14.1. és ltsz. 1996.14.2.) Ebből a gyerekek számára is könnyen megállapítható, hogy valamikor az első világháborút követő időszakban járnak, az édesapa pedig katona volt. Hogyan változtatta meg a háború, mint külső befolyásoló tényező a család életét és működését? Mivel az édesapa kiesett a családi munkamegosztásból, ezért az édesanya és a hátszágban maradt gyermekek voltak kénytelenek átvállalni a férfi-munkákat is. Ez, illetve annak a ténye, hogy a gyermekeknek már tízéves kor alatt kemény fizikai munkát kellett végezniük, sokszor megdöbbeníti a

mai tanulókat. A terepgyűjtés során a Kántás családot kutató felelős muzeológus, Csukás Györgyi alapos munkát végzett, így sikerült több, a családhoz kapcsolódó eredeti dokumentumot is felgyűjtenie. A Múzeum Adattárában található iratokról hiteles másolatot készítettünk, hogy a foglalkozás során a gyerekek kezébe adhassuk és megnézhessék, hogyan is nézett ki egy korabeli erkölcsi bizonyítvány, katonai behívó vagy épp egy katonai igazolványi lap. A Múzeum gyűjteménye a következő iratokkal gyarapodott: Kántás Sándor katonai lapja „Militärschein” (SZNM MNÉA T-5148), egy Symphonia szivarka hátoldalára írt levélpiszkozat a Magyar Királyi Pénzügy Igazgatóság részére (SZNM MNÉA T-5150/1), levélpiszkozat adócsökkentés kérelmére (SZNM MNÉA T-5150/2), vers (SZNM MNÉA T-5150/3), Kántás Sándor katonai igazolványi lapja (SZNM MNÉA T-5180/2), Kántás Sándor sorozási igazolványa (SZNM MNÉA T-5180/3), adásvételi igazolás egy lóról (SZNM MNÉA T-5180/4), fizetési meghagyás a Hadigondozó Hivatal nyugdíjszámfejtősége részére (SZNM MNÉA T-5183/1), fizetési meghagyás a Magyar Királyi Adóhivaltól Kántás Sándor nevére (SZNM MNÉA T-5183/2 és T-5183/3), házassági szerződés (SZNM MNÉA T-5184), községi bizonyítvány (SZNM MNÉA T-5187). Mi történhetett Kántás Sándorral a háború során? A fennmaradt eredeti dokumentumokból kiderül, hogy Kántás Sándor az első világháború alatt összesen 7 év 8 hónap és 18 nap katonai szolgálatot teljesített, állományviszonyát és rendfokozatát tekintve tartalékos gyalogosként szolgált csapattesténél, a Cs. kir. 19. gyalogezrednél. A kézről kézre járó katonai igazolványi lapot (Katonai igazolványi lap, az SZNM tulajdona: ltsz. SZNM MNÉA T-5180/2) a gyerekek hangosan betűzik: „Különös ismertetőjelek: bal alsó lábszáron lövésből eredő sebhely”, és a szobában az ágyhoz támasztott pár mankó máris értelmet nyer.

Az édesapa tehát sérülten tért haza a frontról. Vajon vissza tud illeszkedni a család mindennapjaiba, és ha igen, hogyan? Miben tudnak a családtagok segíteni az édesapának, és miben lehet a sérült Kántás Sándor a család segítségére? A háborúból hazatérő sokszor nem csak fizikai sérüléseket szenvedett. Az első világháborús feljegyzések és statisztikák szerint a hadisebesültek száma elérte a 21 milliót. A súlyos lelki traumákon átesett embereket megpróbálta a társadalom integrálni. Igazolja ezt Tisza István miniszterelnök előszava is, amit Bethlen Balázné *Rokkant katonáink jövője* 1915-ben megjelent munkájához írt: „A rokkant kérdés a háború alatt felidézett állami és társadalmi problémák egyik legfontosabbika. Megoldásának nyitja abban rejlik, hogy úgy ápoljuk, gondozzuk, oktassuk és irányítsuk azokat, akiket a rokkantság fenyeget, hogy közülök mentől kevesebb váljék valóban rokkanttá s a rokkantak mentől kevesebbé érezzék anyagi és lelki hátrányait.” Nem történt ez másként a kádártai portán megelevenedő család esetében

sem. Kántás Sándor jó kezűességű ember lévén szalmából kasokat, kosarakat font, és méhészkedéssel egészítette ki a család megélhetését. A családtagok pedig a fennmaradó munkákat megosztották egymás közt.

Egy átlagos magyar fiatal, hacsak közvetlen rokonságában nincs valamilyen fogyatékossgal élő személy, akkor jó eséllyel csak a médián keresztül találkozik, legfeljebb az utcán a távolban lát egy sérült embert. A felületes ismeretség következtében sokszor torz kép alakul ki az ép gyerekekben a fogyatékossgal élő embertársaikról – sok esetben kétféle szélsőséges vélemény fogalmazódik meg bennük: a sérült emberekre vagy mint holmi torz, félelmet keltő lényekre, vagy pedig szánni való alakokként tekintenek. „Szótári meghatározás szerint a stigma az, amikor negatívan értékelt jegyet rendelünk hozzá egy személyhez, ami egy szociális csoportból való kiközösítést jelent. Lehet ez a jegy valamilyen azonosítható tulajdonság, karaktervonás, címke, amely bizalmatlanságot, rossz érzelmeket keltő hiedelmekkel kerül társításra. Mai kultúránkban az etnikai, a testi fogyatékossgal, kisebbséghez, rasszhoz tartozás, a mentális betegségek váltják ki az előítéleteket, sztereotíp, általánosító megítéléseket, amelyek által az e csoporthoz tartozók hátrányos megkülönböztetés elszenvedői. Könnyen stigmatizálunk, miközben megfeledekezünk arról, hogy nekünk is vannak fogyatékossgaink. Itt abban az értelemben használom a fogyatékossgal, hogy bizonyos területeken lehetnek készség hiányaink” (TANA 2009: 46). Ezen a múzeumpedagógiai foglalkozáson célunk, hogy a Kántás család személyes sorsán keresztül rávezessük az ép diákokat arra, hogy meglássák, hogy a valamilyen sérüléssel élő embertársainkat úgy tudjuk a leginkább segíteni, ha nem a fogyatékossgukra hívjuk fel a figyelmet, nem a hiányosságukra koncentrálunk, hanem arra, hogy mi az, amiben jók, amivel segíteni tudnak, nemcsak önmagukon, de hasznos részét képezhetik egy családnak, lakóközösségnek, vagyis a társadalomnak. Ugyancsak kis lépést teszünk a foglalkozás által, de cél, hogy a gyerekeken keresztül elfogadó társadalmi attitűdöt alakítsunk ki. Az SZNM már az 1970-es évek óta fogad különböző fogyatékossgal élő csoportokat, speciális múzeumpedagógiai foglalkozásokat tartunk számukra, több intézménnyel. Az SZNM több intézménnyel működik együtt (pl. Mozgássérültek Pető András Nevelőképző és Nevelőintézete; Hallássérültek Tanintézete; Vakok Állami Intézete; Csalogány Óvoda, Ált. Isk., Készségfejlesztő Spec. Szakisk., Egységes Módszertani Intézmény, Diákothton és Gyermekothton; Vakok Batthyány László Róm. Kat. Gyermekothtona Óvodája és Ált. Isk. stb.) évek óta tartó együttműködés erősíti a kapcsolatunkat. Sőt, a Múzeumon belül működő Múzeumi Oktatási és Képzési Központ akkreditált továbbképzésén múzeumi és kulturális szakembereket készítene fel arra, miként fogadják fogyatékossgal élő

embertársaikat a múzeumban, mélyebben megismerhetik a fogyatékkal élők igényeit, elvárásait, azt, hogy milyen speciális oktatástechnikai eszközök és módszertani sajátosságok alkalmazására van szükség a velük való leg-hatékonyabb együttműködés érdekében. Tapasztalatunk azt mutatja, hogy jóllehet nagy számban érkeznek Múzeumunkba fogyatékkal élő csoportok, akár hallás-, látássérült, akár szellemi vagy testi fogyatékkal élők, azonban a jelenlegi magyarországi nevelési és képzési rendszer miatt többségében zárt, szegregált közösségeket alkotnak, a speciális intézetekben tanuló és/vagy élő fogyatékos fiataloknak nincs módja, illetve nagyon korlátozott lehetőség áll a rendelkezésükre ahhoz, hogy ép kortársaikkal érintkezzenek. Mivel a múzeumi programokra szervezeten, általában oktatási intézményeken keresztül érkeznek a gyerekek, ezért kifejezetten nehéz, hogy egy-egy múzeumi ismeretátadási foglalkozást integráltan tartsuk, hiszen ehhez elengedhetetlen, hogy két oktatási intézmény legalább az időbeosztását összehangolja (vagyis ugyanarra a programra, ugyanazon a napon, ugyanabban az időpontban érkezzenek). Az SZNM-ben immár öt éve működik a Múzeumpedagógiai Nívódíjban részesített nyári Integrált táborunk, ahol halmozottan fogyatékos és ép fiatalok közösen vesznek részt és kifejezetten népszerűnek is számít, azonban fontos kiemelni, hogy ez egy nyári, iskolán kívüli lehetőség. Amíg a speciális szakiskolák és az épeknek fenntartott oktatási intézmények túlzottan kötött tanrendje nem teszi könnyen elérhetővé, hogy a fiatalok integrált múzeumi (és egyéb) programokon vegyenek részt a tanítási idő alatt, addig alternatív megoldásokat kell teremtenünk a tolerancia fejlesztésére. Ilyen lehetőséget kínál a *Munkák a házban és a ház körül* program, ahol a kiállításon keresztül megismert Kántás Sándor személyes narratíváján keresztül jelenik meg egy mozgássérült ember és annak családja. Központi elem ugyanakkor, hogy nemcsak a sérülttel foglalkozunk, hanem annak közvetlen környezetével, a szűk családi körrel is. A gyerekek mindenféle sugalmazás nélkül, önként, ösztönösen azonosulnak a mintegy száz esztendővel ezelőtti családi szerepekkel, nemtől és kortól függetlenül szeretnék kipróbálni a múzeumi óra során, vajon milyen lehet(ett) az élet egy mozgássérült szemszögéből, ugyanakkor az is izgatja őket, hogy miként lehet/kell viszonyulni egy tőlünk más képességű valakihez.

Mivel a háború hatására az addig meglévő hagyományos nemi szerepek feloldódtak, eltolódtak, a túlzott férfihány megkövetelte, hogy a nők is el-lássanak addig csak férfiak végezte munkát, és ugyanígy az otthon maradt gyerekek is többet kellett vállaljanak, nemtől függetlenül. Ezért a foglalkozásra érkező osztályt koedukált csoportbontással, csak az osztálylétszámot figyelembe véve osztjuk kétfelé. A csoportbontás mindenképp szükséges azért, hogy a későbbiekben végzendő tevékenységek során mindenki hozzá-

férjen az adott feladathoz, és fizikailag is megfelelően elférjünk a szűkösebb terekben. Az így kialakított csoportok tevékenységét két foglalkozásvezető múzeumpedagógus felügyeli. A foglalkozás legnagyobb hányadát a gyakorlati munkavégzés teszi ki. Egy múzeumpedagógiai óra kidolgozásakor mérvadó, hogy minden, a programon részt vevő gyermek egyszerre juthasson valamilyen feladathoz, ennek pedig érezze a súlyát, érezhesse, hogy hasznos, értelmes feladata van. Az egyes tevékenységeknél törekszünk arra, hogy mindamellert, hogy kihívást nyújtsanak, mindenképp megoldhatók legyenek, vagyis sikerélményhez vezessenek. A múzeumi ismeretátadási óra során a részt vevő gyerekeknek módjuk van önálló és csoportos munkavégzésre is. Ez a módszer azért követendő, mert egy-egy osztályon belül a tanulók képességei és érdeklődése heterogén, így azonban lehetőség nyílik arra, hogy az egyéni és csoportos tevékenységeken keresztül az egyes tanulók kompetenciái és szocializációs képességei javuljanak. Mivel a foglalkozás során nem egy betanult iskolai memoritert kérdezzük vissza, több lehetőség van az ösztönös, kreatív gondolkodás felszínre hozására, ezért sokszor az osztálytársak, sőt a pedagógusok is rácsodálkoznak a gyerekek képességeire, biztatják, dicsérik egymást, ami nagyban hozzájárul a diákok önbecsülésének növekedéséhez. Csak egy példa: lehet, hogy Pisti az iskolában rossz tanulónak van elkönyvelve, mert nehezen boldogul a matematikával, hiszen rejtett diszkalkuliás, irodalomórán pedig izgul, mikor el kell szavalni a verset, ezért mindig elrontja, rossz osztályzatokat kap – ezért szégyenlős, félénk és visszahúzódó – így röviden mindenki csak a rossz tanuló kategóriában ismeri. Ezen a múzeumi foglalkozáson viszont igyekszünk az osztálytársakkal és a tanárokkal is megláttatni Pisti erősségeit, hogy milyen kitartóan végez el egy-egy részfeladatot, milyen ügyesen ismeri fel a gyógynövényeket és milyen lényegre tapintóan, okosakat kérdez.

A kádártai porta berendezése és a munkavégzés során használt tárgykészlet a Múzeum segédgyűjteményi rendszerébe tartozik, vagyis olyan demonstrációs eszközökkel dolgozunk, amiket a gyerekek kézbe vehetnek, kipróbálhatnak, funkciójuknak megfelelően használhatnak. Lényeges, hogy ne csak elméletből álljon a program, hanem ki is próbálhassák a tárgyalt kor életmódját, de ugyanilyen fontos az is, hogy az egyes tevékenységekhez mindig magyarázat is párosuljon – miért pont ezt, miért pont így csináljuk.

Vizsgáljuk meg, milyen tárgyi eszközkészlettel dolgozunk, és milyen tevékenységeket végzünk egy ilyen foglalkozás alkalmával. Az enteriőrben az édesapa mankói mellett feltekert golyocsokat is elhelyeztünk, ezek szerves részét képezik a foglalkozásnak. A gyerekek megtanulják, hogyan kell egy sérült végtagot helyesen bepólyálni, miként kell a kalászkötést elkészíteni, és hogyan kell például egy sérült kezét a nyakba felkötni. A di-

ákok párokat alkotva sajátítják el ezeket az alapvető betegellátási fogásokat, míg egyikük a sérülést szenvedett személyt testesíti meg, a másikuk a kötözést gyakorolhatja, utána pedig szerepet cserélnek. A mozgékony, kíváncsi gyerekek sokszor megbotlanak, elcsúsznak a világ felfedezése közben, ezért különösen hasznos, ha megtanulják, hogyan lássanak el egy-egy könnyebb sérülést, hogyan maradjanak nyugodtak, ahelyett, hogy pánikba esnének. Évszaktól független, állandó eleme a programnak a vajköpülés. Cserépköpülőbe tejszínt öntünk, majd függőleges irányba mozgatjuk benne a verőt, így kiválasztódik a zsíros rész, vagyis a vaj, és a zsírszegény író. Az elkészült vaját idénynövényekkel fűszerezzük, és az SZNM pékségében készült kenyérré kenjük. Az életkori sajátosságoknak megfelelően csak ez alatt az egy részmunkavégzés alatt több mindent is megtanulhat a gyermek: hogyan készül a vaj és az író, milyen fizikai, kémiai folyamatok játszódnak le ehhez a tejtermékben, kitartást és monoton munkabírást tanul, és végül, de nem utolsósorban megismerkedhet annak örömeivel, hogy milyen jó adni, hiszen az elkészült vajás kenyeret nem saját magának készíti, hanem ahogy régen egy család megosztotta egymással a betevő falatot, most az osztálytársak közt osztjuk meg. Mivel a jelenben is hasznos tudást szeretnénk átadni, ezért természetesen azt is megismertetjük a gyerekekkel, miként készíthet vaját otthon akkor, ha nincs saját tehene és cserépköpülője: bolti főzötejszínt szobahőmérsékleten egy befőttesüvegbe töltünk, majd addig rázzuk, míg kiválik a vaj. Utólag több gyermek is örömmel mesélte, hogy otthon „edzésképp” szülőkkel/testvérekkel közösen ki is próbálták ezt a technikát. A foglalkozáson a kenyeret a gyerekek szelik fel – azt tapasztaljuk, hogy a szülők kényeztetik és túlféltik őket, ezért sokszor találkozunk olyan nyolcadik osztályos általános iskolással is, aki még soha nem vágott önállóan kenyeret, mert „anya megcsinálja helyettem”, vagy mert „nem engedik, hogy éles késsel vágjak”, vagy egész egyszerűen mert eleve szeletelt kenyeret vesznek a boltban. Ehhez képest itt éles kést adunk a kezükbe, és ha elég figyelmet és időt szánunk rá, akkor már az óvodás is azzal a jó élménnyel megy haza, hogy bíznak benne, és fontosnak érzi magát. Bár a tájegység növénytelepítési tervén még jelölték, sajnos jelenleg nem tartozik veteményes ehhez a portához, az előkertben és a környező erdőkben viszont különböző gyógynövények nőnek. A Kántás család leszármazottaival készített interjúból tudjuk, hogy az édesanya gyakran gyűjtögetett növényeket, bogyós gyümölcsöket a család számára, és a közeli piacon eladásra is jutott belőle. Ezért ezt a tevékenységet is beépítettük a foglalkozásba: a turbolya kora tavasztól gyűjthető, jellegzetes ánizsillata különleges fűszerezést ad a gyerekek által készített vajnak, a salátaboglárfka és a tyúkhúr frissen szedett leveleiből ízletes salátát készítünk, a program alatt gyűjtő-

getett zsályát, citromfűvet, mentát és csipkebogyót pedig az iskolába viszszatérve, megszáritva még sokáig fogyaszthatja közösen az osztály. A fűszer- és gyógynövényismeret is az el nem évülő tudás része, ha megtanulja mit, milyen formában és mire használhat fel, azt a későbbiekben máshol is tudja alkalmazni. Az egészséges életmódra nevelés is része a programnak. Törekszünk arra, hogy felhívjuk a figyelmüket a környezettudatosságra, felnyissuk a szemüket és megláttassuk velük, mi mindent képesek önmaguk is elkészíteni, hogy nem kell mindent a boltban megvásárolni. Az olyan tevékenységeknél, ahol nem látja közvetlenül hasznosulni az elvégzett munkát, mindenképp hangsúlyt kell fektetnünk arra, hogy elmondjuk, mi fog történni azzal, amivel megdolgozott. Például a gyerekeknek tudniuk kell, hogy a finommotorikus képességeket fejlesztő kukoricamorzsolást sem csak szórakozásból végezzük, vagy azért, hogy eltöltsük az időt, hanem az később elkerül a Múzeum állattartó tanyájára, ahol a jószágokat megetetik vele. Ugyanígy a nagyfokú koncentrációt igénylő kaszálás eredményeképp levágott fű is az állatok takarmányozásában hasznosul majd. Természetesen a programelemek igazodnak az időjárás és az évkör változásához, nyártól őszig ismerkedünk a szénacsinálás praktikáival, hogyan kell forgatni, szárítani, az éjszakai visszanedvesedést elkerülendő pedig megtanulunk boglyákat rakni. A széna karotinban és D₂-vitaminban gazdag táplálékforrást jelent, és nagy szerepet játszik az aktív bendőmozgás kiváltásában is. A favágáskor aprított tüzelőt a kemencékhez, tűzhelyekhez tudjuk felhasználni sütés-főzéskor, illetve az őszi/téli nyitvatartási napokon a fűtést biztosítja. A ház takarítása (például cseréplöcsölővel a döngölt földes padlót – hagyományos vizes nyolcas és/vagy vízvirágos – mintákat rajzolva locsoljuk fel, hogy portalanítsuk és a nedvességet visszapótoljuk annak érdekében, hogy a padló ne repedezzen, törjön föl; port törölgetünk; textileket, ruhákat hajtogatunk; kiporoljuk, napoztatjuk az ágyneműt, majd bevetjük az ágyat), az udvar rendbetétele (megtisztítjuk és eltesszük a helyére magunk után a szerzőszámokat, eszközöket, hogy azok jó állapotúak maradjanak) állandó elemei a *Munkák a házban és ház körül* foglalkozásnak. A rendrakást is tanulni kell, szükséges, hogy a gyermekben kialakuljon egy saját rend(szer)szemlélet, hiszen a rendezett, átlátható környezet a mindennapi praktikum mellett segít a gondolatok rend(szer)ezésében, tisztázásában is. Lehetőleg minél több múzeumi helyszínt igyekszünk az adott tájegységen belül a foglalkozáshoz hozzákapcsolni. A csoportokkal ellátogatunk a kádártai portától nem messze lévő közmosóba, ahol kézzel dörzsfán mossuk a textileket és sulyokkal verjük ki belőlük a vizet, közben pedig megtudjuk, miből is lesz a háziszappan. A szappankészítéssel pedig a foglalkozáson kívül, önállóan ismerkedhetnek meg a nyírádi élőműzeumi helyszínünkön. A vízimalomban kipróbálhatják

a kézimalommal való őrlést, tisztazzuk, mit jelent a teljes kiőrlésű liszt, mi a korpa, a dara és a finomliszt közti különbség, de foglalkozunk a régi mértékegységekkel, súly és űrmérték meghatározására használt eszközökkel. Ez utóbbi két helyszínen, a mosó és a vízimalom is egyaránt remek lehetőséget kínál arra, hogy a megújuló energiáról és a víztakarékosságról is beszéljünk. A tájegység szélén található temetőben első világháborús fejfa rekonstrukciók is találhatóak. A foglalkozások alkalmával gyakran ellátogatunk erre a helyszínre, ahol gondot fordítunk a sírok karbantartására, rendezésére. Ezen a helyszínen szeretnénk megtanítani a gyerekeknek, hogy nemcsak az élő, hanem az elhunyt emberekre is figyelniük kell, nem mellesleg rengeteg érdekes információt is gyűjthetünk a sírfeliratokról, ezért arra buzdítjuk őket, hogy közvetlen környezetükben is vegyék ki a részüket a temetőgondozásból. A múzeumi fejfák karbantartása közben az első világháborúhoz kapcsolódó énekeket is tanulunk. Ez a tevékenységközpontú oktatási módszer alkalmas arra, hogy a gyerekekben minél inkább rögzüljenek a megszerzett ismeretek. Egyes felmérések szerint, ha valamit olvasunk, annak 10%-át jegyezzük meg, ha valamit hallunk, annak 20%-át, ha valamit látunk, annak 30%-át, ha egyszerre halljuk és látjuk is, akkor 50%-ban emlékszünk majd rá, ugyanakkor ha mi magunk magyarázzuk el a dolgokat, akkor már 70%-a marad meg, ehhez képest, ha valamit kipróbálunk, mi magunk végezzük el, akkor 90%-a rögzül az információnak.

A sokszor fárasztó munkavégzés után maguk a gyerekek vonják le a következtetést, hogy ezentúl jobban megbecsülik majd szüleik, ismerőseik munkáját, és igyekeznek majd ők is minél több mindenben segíteni. A közösen végzett munka fejleszti a gyerekek szóbeli és metakommunikációs, valamint kooperatív készségét. Az ismeretátadási program közvetett hatása, hogy segíti az intergenerációs kapcsolatokat, a generációk közti szolidaritás elmélyülését. Számptalan visszajelzés tanúskodik arról, hogy a múzeumi foglalkozáson részt vevő gyerek érdeklődését sikerült felkelteni elődeik múltja iránt, ezért igyekeznek minél többet megtudni közvetlen környezetükből, szüleiktől, nagyszüleiktől, többet kérdeznek, több időt szánnak felmenőikre. Ráveztjük a tanulókat a munkamegosztás hasznosságára és szükségességére, mind szűkebb (család), mind pedig tágabb környezetüket (osztály, iskola, lakóközösség) beleértve. Az ökológikus szemlélet fejlesztésével az egészséges, környezettudatos életmódra neveljük őket. A múzeumpedagógiai foglalkozáson a Kántás család példáját megismerve célunk, hogy a gyerekek toleranciaküszöbét emeljük, hiszen a többségi társadalom tagjaiként később az életben az ő feladatuk lesz, hogy integrálják, befogadják és elfogadják a különböző fogyatékkal élő embertársaikat. Ismeretátadási programjaink során a szemléletformálás, érzékenyítés, hasznos, praktikus

tudás átadása a cél. Az első világháború korszakát felidéző múzeumpedagógiai foglalkozásunkon a valaha élt Kántás család életét elevenítjük meg, a család egykori lakóházában, eredeti, korhű dokumentumok, eszközök segítségével. A hitelesen berendezett múzeumi enteriört, vagyis Kántásék szobáit a személyes narratíva alkalmazása szólaltatja meg igazán – ezen keresztül tudunk párbeszédet, interaktivitást generálni. Vajon milyen lehetett száz évvel ezelőtt a családi munkamegosztás? Hogyan változott meg mindannyiuk élete, mikor az édesapa sebesülten tért haza a frontról? A fenti kérdések mentén bontjuk ki a család mindennapjait, és miközben a diákok saját maguk fogalmazzák meg a választ az említett kérdésekre, megtanulják sérült embertársaikat elfogadni és a társadalom részeként tekinteni rájuk.

A fentiekben bemutatott kádártai származású Kántás család személyes története által a Szabadtéri Néprajzi Múzeum a társadalmi felelősségvállalás több területén is fontos feladatot lát el, hiszen ezen a családon keresztül nyílik lehetőség az első világháború okozta következmények feldolgozására, és a sérüléssel, fogyatékossgal élő embertársainkkal szembeni érzékenyítésre egyaránt. A szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeum kiemelten fontos feladatának tartja a társadalmi felelősségvállalást, a fent leírt célok pedig mind jó és követendő példák más múzeumok számára is.

IRODALOM

- DUGA Zsófia 2013. *Tudománykommunikáció a Z generációnak. Tudomány és a fiatalok kapcsolata – irodalomkutatás*. Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Kar, Pécs
- EGYED László–MÉCS Anna–NEUMANN Viktor–PALUGYAI István 2012. Az oktatásban betöltött szerep. In: Palugyai István (szerk.): *A tudománykommunikáció nem hagyományos színterei*. ELTE, Budapest, 70–73.
- GYÖRGY Péter 2003. *Az eltörölt hely – a Múzeum*. Magvető Kft., Budapest
- NAGYNÉ BATÁRI Zsuzsanna 2014. *Tájégség születik. Szabadtéri kiállítások rendezésének kérdései az Észak-magyarországi falu tájégség esettanulmánya alapján*. Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Szentendre
- TAKÁCS Imre 2012. Mi a múzeum? In: *Élet és Irodalom*. LVI. évf., 5. sz., Forrás: http://www.es.hu/takacs_imre;mi_a_muzeum;2012-02-01.html (2018. 03. 12.)
- TANA Ünige 2009. Lelki és szellemi sérültek a múzeumban. In: Dr. Bereczki Ibolya–Sághi Ilona (szerk.): *MúzeumIskola 4. „Érted?! – Érttem!?” Hogyan fogadjuk fogyatékos embertársainkat múzeumainkban?* Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Múzeumi Oktatási és Képzési Központ, Szentendre, 46–49.

Tanulmányom az Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem Kaufmann Dávid Zsidó Kultúrákutató Csoportja és a Szegedi Tudományegyetem Népraj-

zi és Kulturális Antropológia Tanszéke, valamint az MTA – SZTE Vallási Kultúrakutató Csoport közös szervezésében megrendezett *A család egykor és ma* (3.) című konferencián (2016. május 27-én) azonos címmel elhangzott előadásom kibővített írott változata.

*Wounded Family Member
World War I as an External Factor Affecting Family Life –
Acceptance of Social Responsibility and Sensitization Through
Museum-pedagogical Work*

The Open Air Ethnographic Museum of Szentendre considers social responsibility as a very important task. In the course of educational lectures the goal is opinion formation, sensitization, transfer of useful, practical knowledge. In museum-pedagogical work, dedicated to the epoch of World War I, we evoke memories of the Kantash family in their former home, using original, old documents and props. Authentically furnished interior of the museum, or Kantas's living room, will revive with the use of personal narratives – through which we can generate dialogue and interactivity. What could have been a division of family jobs 100 years ago? How did their lives change after their wounded father returned from the front? By asking such questions we will reconstruct the daily life of the family, while the students will provide answers to the questions, learn to accept handicapped people and view them as part of their own community.

Key words: museum, education, teaching children, wounded, world war I, family

*Ranjenik u porodici
Prvi svetski rat kao spoljni faktor koji utiče na porodični život –
Prihvatanje društvene odgovornosti i senzibilizacija kroz
muzejsko-pedagoški rad*

Etnografski muzej na otvorenom u Sentandreji društvenu odgovornost smatra veoma važnim zadatkom. Tokom edukativnih predavanja za cilj je postavljeno formiranje stava, senzibilizacija, prenošenje korisnog, praktičnog znanja. U muzejsko-pedagoškom radu, posvećenom epohi Prvog svetskog rata, evociramo uspomenu na porodicu Kantaš u njihovom nekadašnjem domu, koristeći pri tom originalne, stare dokumente i rekvizite. Autentično opremljena unutrašnjost muzeja, odnosno sobe Kantaševih, oživeće zaista upotrebom ličnih narativa – preko kojih možemo da generišemo

dijalog i interaktivnost. Kakva je mogla da bude podela poslova u porodici pre 100 godina? Kako su im se životi promenili nakon što se otac vratio ranjen s fronta? Postavljanjem ovakvih pitanja rekonstruisaćemo svakodnevni život porodice. I dok učenici samostalno daju odgovore na postavljena pitanja, uče da prihvataju hendikepirane ljude i da na njih gledaju kao na deo sopstvene društvene zajednice.

Ključne reči: muzej, obrazovanje, učenje dece, ranjeni, Prvi svetski rat, porodica

Beérkezés időpontja: 2018. 06. 04.

Elfogadás időpontja: 2018. 07. 11.

